

Innhold

Kapittel 1

Den demokratiske styringskjeden - fra valg til velferd	13
Innledning	13
Den demokratiske styringskjeden og det norske demokratiet	15
Den demokratiske styringskjeden som delegeringskjede	18
Svekkelse av den demokratiske styringskjeden	19
Svakheter ved den demokratiske styringskjeden som bilde og modell	21
Offentlig politikk og styringshensyn i det offentlige	23
Et teoretisk blikk på ulike faser i offentlig politikk	24
Makt, maktutøvelse og maktbaser	26
Autoritet og myndighet	28
Makt- og oppgavefordeling i det norske styringssystemet	29
Hvordan bruke denne boken og nærmere om innholdet i den	29

Kapittel 2

De ulike samfunnssektorene	31
Innledning	31
Hva kjennetegner offentlig, privat og frivillig sektor?	32
Ulike handlingslogikker i de tre sektorene	34
Hva produserer de ulike sektorene?	36
Samarbeid mellom sektorene	37
Ideologisk og politisk syn på hva som bør være de ulike sektorenes størrelse og ansvarsområde	38
Historisk utvikling fra minimalstat til velferdsstat	39
Moderne ideologiske argumenter for de ulike sektorenes størrelse og ansvarsområde	41
Et populært kompromiss - samskaping og samstyring	44

Hvordan er ansvarsfordelingen mellom sektorer i Norge sammenlignet med i andre land?	45
Sammendrag	49

Kapittel 3

Inntakssiden i politikken: den demokratiske meningsdannelsen	50
Innledning	50
Direkte eller indirekte demokrati?	51
Velge, handle, snakke? Tre ulike syn på hva som er et godt demokrati	52
Hvem er folket? Prinsipper for representasjon	53
Prinsipper og praksis	56
Deltakelse i og mellom valg	57
Hvordan kommer saker på den politiske dagsordenen?	59
Agendaer og ulike perspektiver på demokrati	61
Interessegruppers agendasettingsmakt	62
Sammendrag	64

Kapittel 4

Valgordningen - prinsipper og effekter	65
Innledning	65
Den rettslige forankringen - Grunnloven eller vanlig lov	66
Elektoratets sammensetning i Norge - hvem har stemmerett?	67
Overordnede hensyn i utformingen av valgordninger - idealer og realiteter	69
Hovedtyper av valgordninger	70
Antall valgdistrikt og fordeling av mandater på distrikt	73
Fordelingsmetoder, utjevningsmandater og sperregrense	76
Valgordning ved kommune- og fylkestingsvalg og ved valg til Sametinget	79
Hvor demokratisk er egentlig den norske valgordningen?	81
Sammendrag	82

Kapittel 5

Stortinget og regjeringen	84
Innledning	84
Prinsippene i statsforfatningen	85
Hvor representativt er Stortinget? Representantrepresentativitet og partiflora	85
Stortingets organisering og arbeidsform	89
Stortingets tre viktigste oppgaver: lovgivning, bevilgning, kontroll	93
Lovgivning	93

Bevilgning	93
Kontroll	95
Regjeringen	98
Rolle og sammensetning	98
Andre politiske aktører i regjeringen	105
Forholdet mellom storting og regjering: utvikling over tid – som «flo og fjære»	106
Sammendrag	108

Kapittel 6

Statsforvaltningen – sentraladministrasjon og statlige selskaper	110
Innledning	110
Et teoretisk blikk på byråkratiet – ansvarlig og representativt byråkrati	112
Verdier og hensyn i offentlig sektor – kryssende forventinger i byråkratrollen ..	115
Departementene i Norge	118
Departementenes organisering	120
Departementenes arbeidsoppgaver	121
Direktorater og tilsyn	123
Statlige forvaltningsbedrifter, selskaper og foretak	128
Utviklingen i forholdet mellom departementene og underliggende etater og virksomheter	130
Rekrutteringspolitikk, demografisk profil og vurdering av ulike beslutningshensyn i sentraladministrasjonen	132
Sammendrag	136

Kapittel 7

Lokaldemokrati – begrunnelse og oppgaver	138
Innledning	138
Desentralisering og lokaldemokratiets plass i styringssystemet	139
Hvorfor gis lokale og regionale offentlige organer ansvar for oppgaveløsning?	141
Hvorfor er oppgaver lagt til folkestyrte fylkeskommuner og kommuner?	143
Hvorfor er det etablert folkestyrte organer både på regionalt og på lokalt nivå?	146
Prinsipper for oppgavefordeling mellom stat, fylkeskommuner (regioner) og kommuner	148
Kommunale oppgaver	149
Statens styring av kommunene – begrunnelse og styringsvirkemidler	153
Oppgavefordeling som styringsvirkemiddel	154
Juridiske styringsvirkemidler	154

Økonomiske styringsvirkemidler	155
Statlig tilsyn og kontroll	158
Pedagogiske virkemidler	159
Kommunestruktur	159
Kommune- og fylkesstruktur – utviklingstrekk og reformer	160
Utviklingstrekk i forholdet mellom kommunene og staten	166
Sammendrag	167

Kapittel 8

Kommunal politikk, administrasjon og tjenesteyting – organisasjon og virkemåte .....

.....	169
Innledning	169
Arenaer for lokal innbyggerdeltakelse – i og mellom valg	170
De lokale folkevalgte organene – organisering, oppgaver og roller	176
Nærmere om de to overordnede styringsprinsippene: formannskapsmodell eller parlamentarisk modell	177
Kommunestyre og fylkesting	180
Politiske utvalg og komiteer under kommunestyret/fylkestinget	183
Ordføreren	185
Organisering av kommunal administrasjon og tjenesteyting	186
Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom den kommunale driftsorganisasjonen	190
Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom kommunale foretak og selskaper	191
Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom interkommunalt samarbeid	193
Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom kjøp fra private	193
Organisering og roller	194
Sammendrag	197

Kapittel 9

Reformer og utviklingstrekk i offentlig sektor – en tilstandsbeskrivelse .....

.....	199
Innledning	199
Et teoretisk blikk på offentlige reformer	200
Reformbølgen New Public Management (NPM)	202
NPM-tiltak i Norge	203
Tilpasning og nye reformer som reaksjon – post-NPM	206
Post-NPM-tiltak i Norge	208

Tilstandsrapporter om det norske demokratiet	210
Sammendrag	213
Kapittel 10	
Offentlig politikk i praksis: Sykehusreformen som eksempel	214
Innledning	214
Overordnet om sykehusreformen	216
Agendasettingen – hvorfor og hvordan ble sykehusreformen satt på den politiske agendaen?	217
Politikkformuleringen – hvordan ble forslag til løsninger utformet?	219
Beslutningen – hva skjedde i stortingsbehandlingen?	220
Iverksettingen – hva skjedde når reformen ble satt ut i livet?	220
Motstand mot endringer i sykehusstrukturen	221
Strid om sammensetningen av styrene for helseforetakene	223
Fortsatt flere år med økonomiske underskudd	224
Kritikk mot uklare ansvarsforhold, mye administrasjon og byråkratisering	225
Evalueringer, tilbakeføring av erfaringer og endringsinitiativ – hva er oppnådd?	226
Sykehusreformen og den demokratiske styringskjeden	230
Den demokratiske meningsdannelsen	230
Forholdet mellom nasjonal og lokal politisk styring	232
Forholdet mellom politikk, forvaltning og tjenesteytende virksomheter	234
Avsluttende bemerkninger	235
Sammendrag	236
Litteratur	239
Forfattere	258
Stikkord	259